

היבטים לשוניים בפרשת כי-תבוא עד

אני מזכיר שוב לקוראים על החתונה מחר ביום חמישי

בסייעתא דשמיא

נעלה את ירושלים על ראש שמחתנו

עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה

וקול כלל

קול חתן

ובמזל טוב

בסימן טוב

בשבח וזמירות לה' יתברך

הננו מתכבדים להזמין אתכם לקחת חבל בשמחת כלולות בנינו היקרים

צביה תחי

עב"ג

שמעון יהודה שיחי

שתתקיים בס"ד בשעה טובה ומוצלחת

ביום חמישי לסדר ושמחת בבל-הטוב טז באלול תשע"ד

באולמי "ארמונות חן" (פרדו) רח' שלמה המלך 29 בני-ברק

החופה בשעה 6:00 (לפני השקיעה)

חורי הכלה

חורי החתן

אליהו ומלכה לזין

אברהם ישעיהו ושרה פריד

דקדוקי מילים וחלקם בעלי שינוי משמעות בפרשת כי-תבוא ובהפטרה ובראשון של נצבים

כו ו יִעֲנֹנּוּ: היר"ד בשוא ללא דגש, העי"ן בפתח והנו"ן בדגש: לשון עינוי. אם יקרא את היר"ד בפתח משמעותו ענייה
כו י וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ: בזקף קטון בלבד ללא דרבן (מקל)
כו יב לַעֲשֹׂר: לשים לב לניקוד: למ"ד בפתח, עי"ן בשוא נח, שי"ן רפויה. לא: לַעֲשֹׂר. מַעֲשֹׂר:
העי"ן בשוא לא בחטף
כו יד לִמֶּת: הלמ"ד בשוא לא בקמץ
כו יז הָאֱמֶרֶת: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת האל"ף החטופה בדומה לו בהמשך יח הָאֱמִירָה
כו יט וְלִהְיוֹתָ: געיה בלמ"ד וה"א בשווא נח
כז ב נִתַּן לָךְ: אין טעם נסוג אחר
כז ג בַּעֲבָרְךָ: העי"ן בקמץ קטן
כז ו וְהִעֲלִיתָ: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת הגרונית החטופה שלאחריה
כז ז וְאָכַלְתָּ שֵׁם: טעם נסוג אחר לכ"ף ודגש חזק בשי"ן מדין אתי מרחיק
כז ט אֶל כָּל-יִשְׂרָאֵל: תיבה אֶל בסגול ובמרכא, אינה מוקפת לתיבה שלאחריה. נְהִייתָ לָעֵם:
געיה בת"ו והלמ"ד ללא דגש אתי מרחיק
כז יב וְיִהְיוּדָה: הוא"ו בחירק מלא. וְיִשְׂשָׁכָר וְיוֹסֵף וּבְנֵימָן: טעם טפחא בתיבת וְיִשְׂשָׁכָר
כז יד וְאֶמְרוּ: האל"ף במרכא כטעם משנה
כז טו תִּוַּעֲבַת: העי"ן בחטף פתח ולא בצירי
כז כה דָם נָקִי: הדל"ת בקמץ ולא בפתח
כח א עַל כָּל-גֹּוֵי הָאָרֶץ: טעם טפחא בתיבת עַל
כח ח וּבִרְכָךְ: הטעמה משנית בב"ת והכ"ף הראשונה, על אף הקושי, בשווא נח
כח ט נִשְׁבַּע-לָךְ: געיה בנו"ן
כח יא לָתֵת לָךְ: טעם נסוג אחר ללמ"ד
כח כ הַשָּׁמַדֶּךָ: המ"ם בסגול והכ"ף הסופית קמוצה. וְעַד-אֲבָדְךָ: הבי"ת בקמץ קטן

כח כז וּבִטְחָרִים: יש לשים לב לכתיב וקרי וכן בהמשך בפס' ל
 כח כט בַּצָּהָרִים: הצד"י בקמץ גדול והה"א אחריה בחטף קמץ. הַעֲנֹר: הה"א בפתח, לא בקמץ
 כח ל וְלֹא-תִשָּׁב בּוֹ: אין טעם נסוג אחור
 כח מא וְלֹא-יִהְיֶה לָּךְ: אין טעם נסוג אחור
 כח מב יִירָשׁ: יו"ד ראשונה בשווא נע, יו"ד שנייה קמוצה
 כח מג מַעֲלָה מַעֲלָה: העי"ן בשווא נח ומ"ם שנייה בדגש חזק
 כח מט עֲלִידָה גִּוִּי: דגש חזק בגימ"ל מדין אתי מרחיק
 כח נה יֹאכֵל: הכ"ף בצירי ולא בפתח. אִיבָה: היו"ד בחירק חסר והבי"ת אחריה בשווא נח, כן
 הדבר גם בהמשך הפרק כח נו. וּבִבְתָּה: בל"ת ראשונה בשווא נח, כן הדבר גם בפסוק הבא
 וּבִבְתָּה
 כח נח הִנְכַּבֵּד: בל"ת בקמץ ולא בפתח. אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ: טעם טפחא בתיבת אֵת
 כח נט וְחַלִּים רַעִים וְנֶאֱמָנִים: טעם טפחא בתיבת וְחַלִּים¹
 כח סד וְעַבְדְּתָ שָׁם: טעם נסוג אחור לבי"ת ודגש חזק בשי"ן
 כט ד לֹא-בָלוּ: במלרע. שְׁלֹמֹתֵיכֶם: שי"ן שמאלית
 כט ז לְרֹאשׁוֹנֵי: הרי"ש בדרך כלל בגעיא, רבים משתבשים לקרוא מלה זו: לְרֹאשׁוֹנֵי. הרי"ש
 מנוקדת בשורק והאל"ף נחה כלומר איננה מנוקדת כלל. מילה זו נקראת: לְרֹאשׁוֹנֵי. הַמְנִשִּׁי: השווא
 במ"ם נע
 כט ח אֵת כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂוּן: טעם טפחא בתיבת אֵת

הפטר פרשת כי תבוא ישעיהו ס א-כב:
 א קוֹמִי אֲזִירִי: שתיהן במלעיל
 ה וּפָתַח: במלרע
 ו כָּלֶם מִשְׁבֵּא יִבְאוּ: טעם טפחא בתיבת כָּלֶם
 ז יִקְבְּצוּ לָךְ: טעם נסוג אחור לקו"ף, הבי"ת בשווא נע, היו"ד בחירק חסר, לא בשווא. יִשְׁרְתֶּנּוּךָ:
 הרי"ש בשווא נע ההטעמה בתי"ו, במלעיל, כן הדבר גם בהמשך פס' י
 יד וְקִרְאוּ לָךְ: טעם נסוג אחור לקו"ף
 טז וַיִּדְעַת: העי"ן בפתח
 יז אֲבִיא כֶסֶף: טעם נסוג אחור לאל"ף הראשונה. וְנִגְשִׁידָה: שי"ן שמאלית
 יט לֹא-יִהְיֶה-לָּךְ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בפס' הבא. וְהִיָּה-לָּךְ: געיה בה"א הראשונה
 כ יִירָשׁוּ אֶרֶץ: טעם נסוג אחור ליו"ד המנוקדת בחירק מלא, הרי"ש אחריה בשווא נע

קריאה לשני וחמישי של נצבים:
 כט יב יִהְיֶה-לָּךְ: געיה ביו"ד הראשונה, בדומה לו בהמשך פס' יח. לְאֱלֹהִים: האל"ף כלל אינה
 נשמעת
 כט יד וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פָה: יש להאיץ מעט את קריאת התיבה פָה להסמיכה לקודמתה²
 כט יט יַעֲשֶׂוּן: העי"ן בשווא נח. וְרִבְצָה בּוֹ: טעם נסוג אחור לרי"ש, דגש חזק בבי"ת השנייה מדין
 אתי מרחיק
 כט כב כְּמִהֲפַכְתָּ: הה"א בשווא נח

¹ כן הוא בכתר ארם צובא ובשני כתבי יד.

² על מנת למנוע שיבוש ההפסק בין המילים כתוצאה מצירוף הטעמים תביר-טפחא, שלא יישמע כאילו כתוב וְאֵת
 אֲשֶׁר אֵינְנוּ - פָה עֲמָנוּ הַיּוֹם

על הבאת הביכורים נתפרסם בדפי הפרשה של בר-אילן כי-תבוא עד מאמר מאת פרופ' יוסף עופר ראש המחלקה לתנ"ך.

פרשת ביכורים כתובה באחד-עשר הפסוקים הראשונים בפרשתנו (דב' כו: א-יא), ובה תיאור רצוף של סדר הבאת הביכורים. אם מתבוננים היטב בפסוקים, מבחינים שיש בהם שתי הנחות של הביכורים במקדש. תחילה "וְלָקַח הַכֹּהֵן הַטָּעַם מִיָּדְךָ, וְהֵנִיחוּ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ" (כו:ד), ופעם שנייה לאחר מקרא ביכורים: "וְהֵנַחְתּוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ". (כו:י). מדוע יש צורך בהנחה כפולה? כיצד בכלל ניתן לבצע אותה? האם יחזור וייקח את הפירות שכבר הונחו לפני המזבח?

הלוא הפרשה אינה כותבת את לקיחת הביכורים אחרי הנחתם הראשונה? מבט נוסף יגלה כי לא ההנחה בלבד נכפלה בפרשתנו; אף ההגדה כפולה היא! עוד קודם לפרשת "ארמי אבד אבי" מכריז מביא הביכורים: "הַגְדַּתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ, כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נָשָׁבַע ה' לַאֲבֹתֵינוּ לָתֵת לָנוּ. (כו:ג), המשפט הזה איננו משפט הקדמה לפרשת מקרא ביכורים. לשון "הגדתי היום" אין פירושו 'הריני עומד לומר', אלא זו עצם ההגדה: מביא הביכורים מכריז בחגיגות שעצם הבאת הביכורים מוכיחה שהקב"ה קיים את שבעתו והביאנו לארץ.³ נראה פירושו של ר' עובדיה ספורנו: "הודעתי לכל מתוך מעשי אלה כמו 'כִּי הַגְדַּתִּי הַיּוֹם, כִּי אֵין לָךְ שָׂרִים וְעֲבָדִים'" (שמואל ב:יט:ז). שם לא אמר דוד מאומה, אלא התאבל על אבשלום; אבל מעשיו מוכיחים שאכפת לו מאבשלום ולא משריו ומעבדיו.

כיוון ששתי הודיות כאן ושתי הנחות כאן – פירוש הדבר שבפרשתנו יש שני חלקים נפרדים ומקבילים של הבאת ביכורים, ולכל אחד ייחוד משלו. ניתן אפוא לקרוא את הפרשה בדרך הבאה: "וְהָיָה כִּי-תָבֹא אֶל-הָאָרֶץ... וְלָקַחְתָּ מֵרֵאשִׁית כָּל-פְּרֵי הָאֲדָמָה... וְהֵלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר ה' אֱלֹהֶיךָ..." (כו:א-ב).

ובאת אל הכהן... ואמרת אליו	וענית ואמרת לפני ה'...
"הגדתי היום לה' אלהיך..."	"ארמי אבד אבי..."
ולקח הכהן הטנא מידך	והנחתו לפני ה' אלהיך
	והשתחוית... ושמחת בכל הטוב.

בטור הימני (ג-ד) מתוארת הגדה אחת, ותוכנה הכניסה לארץ שהובטחה לאבות וקיום השבועה לאבות. הביכורים הם כקרבן הקרב לפני המזבח, ואף ההגדה להקב"ה עקיפה היא, באמצעות הכוהן.

בטור השמאלי (ה-יא) מתוארת ההגדה השנייה – האדם בא במישרין לפני הקב"ה ומביא לו את פרי אדמתו. קרבה של אהבה יש כאן: אין כל מחיצות, הדיבור וההנחה הם באופן ישיר להקב"ה ללא צורך בכוהן ובמזבח, וסיומם בשמחה ובהשתחויה לפני ה'. תוכן ההגדה אינו קיום השבועה

3 וכך מגדיר ר' יוסף בכור שור את טיבה של האמירה הזאת (ע"פ 'מקראות גדולות הכתר'): "מוגיד אני ומודה לפני הקדוש ברוך הוא, כי באתי אל הארץ אשר נשבע, וקיים שבעתו ועמדו באמונתו. ונטלתי חלקי ממנה, והנני מביא לו דורון מפירותיה, להכיר שהוא נתנה לנו. ובלעז קורין כי האי גוונא 'פרישנט דרקט אריונצ' (מתנת החזרת קניין והזכות עליו)". לדעת דניאל פאנו ממפעל 'הכתר' הלעז הזה מושקף *revengence* 'present de rachat et revenche' בצרפתית עתיקה. לדעת פרופ' סיריל אסלנוב מן האוניברסיטה העברית, הלעז הזה מושקף *'present de dreit* 'argent' בצרפתית עתיקה, שפירושו "מתנת כסף עובר לסוחר" או "מתנת כסף לגיטימי".

לאבות, אלא הודיה על הגאולה משעיבוד מצרים בעקבות צעקת בני ישראל במצרים, והודיה על חסדי המקום שהביאנו לארץ.⁴ בכך שהתורה כותבת בנפרד על כל אחת משתי ה'בחינות' האלה, היא מורה לנו לקיים את שתיהן: לעבוד את הקב"ה ביראה ובאהבה, להודות על הגאולה שבזכות השבועה לאבותינו ועל ההצלה בזכות תפילתנו וצעקתנו במצרים. כיצד ניתן לשלב בפועל שתי הודיות ושתי דרכי עבודה שונות כאלו? לכך באו שלושה פתרונות בתורה שבעל-פה:

א. הספרי (לפס' י, מהד' פינקלשטיין) מציע את הפתרון הפשוט יותר: "והנחתו לפני ה' אלהיך והשתחוית לפני ה' אלהיך" – מלמד שטעונים הנחה שתי פעמים, אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה. נראה שלדבריו שתי ההנחות נעשות בזו אחר זו, כסדר הפרשה: לאחר שסיים המביא להודות על קיום השבועה, והביכורים הונחו על ידי הכהן, עדיין עליו להודות ישירות לפני הקב"ה על ישועתו לעם ישראל, ולהניח בעצמו את הביכורים לפני ה'. התורה לא כתבה את הלקיחה מלפני המזבח, כי אין התורה כותבת את הביצוע המעשי של ההבאה אלא את שתי ה'בחינות', שכל אחת כשלעצמה ראויה להיות דרך הבאת הביכורים. הלקיחה מתחייבת רק משילובן של שתי ה'בחינות'.

ב. רבי יהודה אינו מקבל את הפתרון הזה. לאחר שהנחת את הביכורים לפני ה' ונתתם כבר לה' – סובר רבי יהודה – אינך יכול לחזור ולקחתם. עליך לשלב את שתי ההבאות בצורה אחרת: ההנחה הראשונה הופכת לתנופה. וכך אומר רבי יהודה במשנה במסכת ביכורים (פרק ג משנה ו): "עודנו הסל על כתפו קורא מ'הגדתי חיוס לה' אלהיך' עד שגומר כל הפרשה. רבי יהודה אומר: עד 'ארמי אבד אבי'. הגיע 'ארמי אבד אבי' מוריד הסל מעל כתפו ואוחזו בשפתותיו, וכהן מניח ידו תחתיו ומניפו. וקורא מ'ארמי אבד אבי' עד שחוא גומר כל הפרשה".⁵

בתנופה מתקיים היסוד של הקדשה ונתינה להקב"ה, ועם זאת אין פה עדיין ניתוק מן הבעלים. בשעה שהכהן מניף את הביכורים, בעל הפירות אוחז בשפת הטנא ובכך הוא מוכיח שעדיין לא יצאו הביכורים מרשותו. דבר זה מאפשר לו לקרוא אחר כך את פרשת "ארמי אבד אבי" ולהשלים אחריה את ההנחה במלואה.

⁴ ייתכן שיש קשר בין אופן הבאת הביכורים לתוכן ההגשה: כאשר הבאת הביכורים היא בדרך של יראה באמצעות הכהן, גם הביאה לארץ שעליה אנו מודים אינה בזכותנו אלא בזכות האבות. לעומת זאת, כאשר הבאת הביכורים היא בדרך של אהבה, ישירות להקב"ה, גם החסדים שאנו מודים עליהם באו בזכותנו: "ונצחק אל ה' אלהי אבותינו". בדרך זו אנו מודים על כל החסדים שבאו בעקבות הצעקה: יציאת מצרים וכניסה לארץ.

⁵ דעה זו של רבי יהודה נפסקה להלכה על ידי הרמב"ם, הלכות ביכורים פ"ג הי"ב. רבי יהודה דורש את לשון 'הנחה' שבפסוק כתנופה, כעולה מן הברייתא המובאת בתלמוד: "תניא. רבי יהודה אומר: 'והנחתו' – זו תנופה. אתה אומר זו תנופה, או אינו אלא הנחה ממש? כשהוא אומר 'והניחו' – הרי הנחה אמור, הא מה אני מקיים 'והנחתו' – זו תנופה". (סוכה מז ע"ב; מכות יח ע"ב; מנחות סא ע"ב). אמנם שיטת ר' יהודה בברייתא אינה מתאימה במדויק לשיטתו במשנה. וצ"ע.

לשיטת רבי יהודה אין להקשות מדוע כתבה התורה את תנופת הכוהן בלשון הנחה ולא בלשון תנופה: התורה תיארה שתי בחינות נפרדות של המצווה, וכל אחת מהן ראויה להסתיים בהנחה של ממש; רק שילובן של שתי הבחינות מחייב לבצע את ההנחה הראשונה על ידי תנופה.

ג. לדעת תנא קמא שבמשנה השילוב נעשה בדרך שונה, וכך יש לקרוא את דבריו שם (תוך דילוג על דברי רבי יהודה): "עודנו הסל על כתפו קורא מ'הגדתי היום לה' א-להיך' עד שגומר כל הפרשה. ומניחו בצד המזבח והשתחוה ויצא". שתי ההגדות נאמרות בזו אחר זו, ואילו שתי ההנחות מתאחדות יחד ומתבצעות לבסוף. כך אין צורך ליטול את הטנא לאחר הנחתו או להחליף הנחה בתנופה. יש רק לבדוק כיצד משתלבות שתי ההנחות, זו של הכוהן ("ולקח הכהן... והניחו") עם זו של הבעלים ("והנחתו"). ייתכן שהכוהן הוא המניח, ובהיותו שלוחם של הבעלים מתקיים גם "והנחתו". אם נפרש כך, נצטרך לומר ש"מניחו בצד המזבח" שבמשנה מכוון לכוהן או לישראל באמצעות הכוהן. וייתכן שהנחה על ידי הכוהן ועל ידי הבעלים אינן יכולות להתיישב יחדיו. כיוון שההגדה האחרונה היא ההגדה הישירה להקב"ה, הרי גם ההנחה היא על ידי הבעלים. הפסוק "ולקח הכהן הטנא מידך" - יתקיים בשלב מאוחר יותר, כאשר הביכורים יהפכו להיות מתנות כהונה ויעברו לכוהן.⁶

הצד השווה לכל הפירושים הוא שכולם מסכימים שהתורה ציוותה להביא את הביכורים בשתי בחינות שונות, ותיארה פעמיים את תהליך ההקרבה. לא נחלקו אלא כיצד לשלב שתי בחינות אלו למעשה.

כו ה משה אוסי⁷: הרמב"ם במורה נבוכים ג' נותן טעם למקרא ביכורים: "... התרומה והחלה והביכורים וראשית הגז, שחזא ליתן ראשית כל דבר לשם, לחזק מידת הגדיבות ולמעט תאוות המאכל וקנות חממוז.... אבל מקרא ביכורים יש בו מידת הענווה גם כן, שחזא לזקק סל על כתפיו ומודיע חסדי

⁶ הכוהן זוכה בביכורים מכוח הכתוב בפרשת קרח (במד' יח:יג). בחינה זו, שבה הביכורים הם מתנות כהונה, אינה קשורה דווקא לאחד המהלכים שהצגנו. לפי כל אחד מהם, לאחר ההקרבה למזבח (בין במישרין ובין באמצעות הכוהן) הביכורים הופכים למתנות כהונה וממלאים בכך את ייעודם הנוסף.

⁷ בס"ד לכל החברותא הנעימה שלום וברכה

1. אדון הסליחות סיור לילי ביום עם חוויה של סליחות בכותל

- נסייר בנחלאות ונספר את סיפורן של השכונות שהוקמו בסיועו של משה מונטיפיורי. סיפורי 'בוסתן ספרדי'. ביקור בבתי כנסת. נמשיך לטחנת הרוח שבימין משה ומשכנות שאננים.
- נתהלך ברובע היהודי, נספר על בתי הכנסת הרמב"ן וה'חורבה' ונקרא מפיוטי ר' יהודה הלוי.
- נסיים באמירת סליחות בכותל. הסיור ילווה בשירת פיוטי סליחות ובסיפורים.
- המחיר – תלוי בגודל הקבוצה. בתי כנסת, כיתות בתי ספר וקבוצות יכולות לקבוע ימים וזמנים עפ"י בחירתם. הרשמה ופרטים: משה אוסי 09-8335016

2. תואילו להפיץ את המודעות שלי, ואולי יצליח ה' דרכי להעשיר אחרים בטויל, בשיחות ובהרצאות. תזכו למצוות!

2. מפיגשי זכרונות וזווייתיים עם אוסי

הנני להציע מפגשים חווייתיים במגוון נושאים, ביניהם: * שיעורים בעברית ובערבית לכל הרמות. * שיחות ודרשות לשבתות ולחגים. ארגון שבת חתן.

* מסע אל יהדות ספרד – פיוטים, שירים וסיפורים בליווי מצגות וסרטים. * מגוון נושאים לוועדים, לשבת/תרבות/חתן. * שעשועונים, חידות וחידודים בנושאים שונים לכל הגילאים. * כתיבה מוזמנת, עריכה,

ניקוד והגהה. * חונכות של תלמידים הזקוקים להעשרה. נא להפיץ הלאה, נר לאחד נר למאה!

נא לפנות למשה אוסי 09-8335016 mosheossi@gmail.com בכבוד רב: משה

אוסי מורה, מרצה ומדריך טיולים

ה' וגמולותיו, להודיע לבני האדם, שמעבודת ה' הוא, שיזכור האדם עיתות צרתו וענייני מצוקותיו וכשירחיב ה' לו; זאת הכוונה חיזקה אותה התורה במקומות רבים: "זכרת כי עבד היית בארץ מצרים", מפני שפחד מן המידות המפורסמות לכל מי שגדל בעושר ובנחת, ר"ל הבעיטה והגאוה ועזיבת הדעות האמיתיות, (דברים ח' י"ב) "פן תאכל ושבעת". וכן (דברים ל"ב) "וישמען ישורון ויבעט", ומפני זאת היראה ציווה ה' במקרא בכורים כל שנה לפניו יתברך ולפני שכינתו.

כו ח אליהוא (הגיגים) בְּיַד חֲזָקָה, וּבְזֶרַע נְטִיָּה, וּבְמָרָא גָדֹל, וּבְאַתּוֹת וּבְמַפְתִּים: הפסיקים מורים על טעמים הולכים ומתחזקים ברשימה הזאת. חוץ מ'זבאתות': פשטא. זקף. אתנה. [טרחא]. סילוק.

לולי התיבה הזאת, הייתי מציין כי זאת שוב דוגמה לתופעה שהרביתי להזכיר לאחרונה.

אבל מה אעשה שהתיבה 'תקועה' באמצע? אתרץ שהיא מחוברת בעבותות חזקות לתיבה 'ובמפתים'. ולמה? כי שניהם ענין אחד. וגם הרי כל הביטויים מורכבים משתי תיבות, וגם הבטוי הזה.

והואיל והזכרנו, יש עוד:

כו יז אֶת־ה' הָאֱמֶרֶת הַיּוֹם לֵהִיּוֹת לָךְ **לְאֱלֹהִים** וּלְלַכֵּת **בְּדֶרֶכִּי** וּלְשַׁמֵּר חֻקֵּי וּמִצְוֹתָיו **וּמִשְׁפָּטָיו** וּלְשַׁמֵּעַ **בְּקוֹלִי**:

פה אין ספק כי ברשימה הטעמים הולכים ומתחזקים: גרש, רביע, טרחא, סילוק.

כו יב אליהוא (הגיגים) כִּי תִכְלֶה לְעֶשֶׂר

הטעמים הפכו את היוצרות לכאורה: גרש לפני תלשא. אין הרבה במקרא, אך לפעמים השלישים, שהם שווים בחוזקם, מתחלפים במקומם. ברואר עומד על התופעה [ע' 65] אך איננו מסביר.

כו ב-ג משה אוסי וְהִקְמַתָּ לָךְ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשִׁדַּתְּ אֹתָם בְּשִׁיד: וְכָתַבְתָּ עָלֵיהֶן אֶת־כָּל־דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בְּעֵבֶרֶךָ

האברבנאל לומד מפס' זה את החבדל הגדול בין הלוחם היהודי לבין לוחמי אומות העולם, כאשר באים להנציח את הכיבושים: "אין ספק שבעוברים את הירדן וחיכנסם לארץ החיא הנכבשת יחנו להקים אבנים גדולות, אבני שיש, ויכתבו עליהם את הדברים לאות ולזיכרון שבאו אל הארץ החיא בכח גדול וביד חזקה בשבת כך ובחודש כך [ציון התאריך] כפי שחיו עושים הרומים, כי בבואם אל ארץ לא להם כתבו ציונים בדרכים ובכניסות הערים לשם ולתפארת, להיות להם לאות אדנות וחזקה בארץ החיא. וציווה משה רבנו ע"ה לישראל, שאותו דבר שירצו לעשותו מפאת עיצמם כדרך הלוחמים, יעשו אותו לשם מצווה ולכבוד הגבוה [לשם השם], כיוון שלח' הישועה והם לא בחרבם יירשו ארץ".

וראוי לקרוא הדברים הנ"ל מול שער טיטוס שברומא ולהוסיף: טיטוס, מיטוס, היכן אתה וחיכן עם ישראל; מה נשאר מכל הגדולה והתפארת של האימפריה הרומית: פסלים, שיערי ניצחון, ארמונות חרבים למחצה ושברי אבנים, ואילו אצלנו אבני לוחות חברית והתורה קיימו אותנו מאז ועד היום. ואותה מגורה ששבית והחרותה על השער הנשיא את שמך - אותה מגורה היא כיום סמל של עם ישראל שנגאל וחיידש את עצמאותו בארצו הריבונית. "עם ישראל חי!"

כו ט אליהוא (הגיגים) הִסְכַּת | וְשִׁמַּעַ

על הפסק כבר כתבנו הרבה. פה ברור לי כי בא להפריד שתי תיבות שעלולות לגרום אי הבנה לולי ההפרדה.

כן גם נטף | ושחלת.

משה אוסי: . מה בין הקללות שבפרשת 'כי תבוא' לקללות שבפרשת 'בחוקות'?

הרמב"ן בפירושו לויקרא כ"ז ט"ז מעלה שאלה זו; והוא עונה כי האלות שי'בחוקות' ירמזו לגלות ראשון, כי בבית הראשון היו כל דברי הברית הזאת הגלות והגאולה ממנו. שכן תראה בתוכחות, שאמר "ואם בחוקותי תמאסו ואם את משפטי תגעל נפשכם", ואמר "להפרכס את בריתי", והזכיר בהם במוות וחמנים וגלולים (פס' ל'), כי היו עובדי עבודה זרה ועושים כל הרעות. ושיבת ציון מבבל היתה למרות שלא שבו "בתשובה שלימה לפניו, רק התוודו עוונם ועוון אבותיהם, כמו שהתוודה דניאל (דניאל ט' ה'–ח') "חטאנו ועוינו והרשענו ומרדנו וסור ממצותיך".

"אבל הברית שבמשנה תורה ירמז לגלותנו זה ולגאולה שניגאל ממנו" - ומתכוון הרמב"ן לגלות אדום, גולת היהודים בימיו בארצות אירופה הנוצרית. ומוכיח זאת מהפס' שבפרשתנו (כ"ח מ"ט): "ישא ה' עליך גוי מרחוק מקצה הארץ כאשר ידאה הנשר", שבאו עליהם עם רומי הרחוקים מהם מאוד, וזהו "גוי אשר לא תשמע לשונו" (שם פס' מ"ט), מפני רוב ריחוקם מארצנו. וכן "והפיעך ה' בכל העמים מקצה הארץ ועד קצה הארץ" (כ"ח ס"ד), הוא גלותנו היום שאנו מפוזרים מסוף העולם ועד סופו. ואמר (פס' ס"ח): "והשיבך ה' מערים באניות", ובגלותנו זה היה, שמילא טיטוס מהם ספינות וכן כתוב בספר הרומיים. ומסיים הרמב"ן בדברי עידוד לקוראיו: "והגאולה בברית החיה השנית, גאולה שלמה מעולה על כולם. והבטיח (שם פס' ה') "והשיבך והרבך מאבותיך", שהיא הבטחה לכל שבטי ישראל, לא לשטית העם. ושם הבטיח שיכרות ויכלה המגלים אותנו, שנאמר (שם פס' ז') "ונתן ה' אלהיך את כל האלות האלה על אויביך ועל שונאיך אשר רדוףך".

כח לו אליהוא (הגיגים) יולך ה' אתך ואת מלכך. המדרש מספר על יאשיהו שנשלח אל חלד'ה בענין ס'ת שמצא אחרי שקרא בו את הפסוק הזה. הרי נבהל: שלא די שיגלו בני, אלא גם המלך. ובספרי תורה התימנים מקפידים לכתוב 'יולך' בראש העמוד.

ידידי הסופר טשנינגל החל בשנים האחרונות לכתוב ס'ת לא על פי המקובל באשכנזים ב-42 שורות, אלא על פי דברי התלמוד שכתוב שיש לכתוב בין 48 ל-60 שורות. והנה ספר לי כי 'יצא לו' התיבה 'יולך' בראש העמוד. בלי שהתכוון. ואגב, אם תשאלו למה המלך יאשיהו החל לקרא דוקא שם, הרי הפעם האחרונה שקראו בו היה בכניסת בני לארץ. ואז קראו בין הר גרזים להר עיבל את התוכחה. כלומר סגרו את הספר כאשר 'יולך' מול הקורא בראש העמוד.

כח נא אליהוא (הגיגים) וְאֶכֶּל פְּלִי בְּהִמְתָּךְ וּפְרִי־אֲדָמְתָךְ עַד הַשְּׂמִדָּךְ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁאִיר לְךָ דָּגָל תִּירֹשׁ. הפסוק הזה בעצם מחולק אחרי השְׂמִדָּךְ. כי ההמשך מוסב על שני הפסוקים הקודמים: יִשָּׂא ה' עֲלֶיךָ גּוֹי מִרְחֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כְּאֲשֶׁר יִדָּאֵה הַנֶּשֶׁר גּוֹי אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמָע לְשׁוֹנוֹ: גּוֹי עַז פָּנִים

כח סט אליהוא (הגיגים) אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר־עָשָׂה ה' אֶת־מֹשֶׁה לְכָרַת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִזְבֵּחַ הַחֲלוּקָה לִפְנֵי מָקוֹם כְּרִיתַת הַבְּרִית אֵינָה תּוֹאמַת אֶת הַמִּשְׁחָה הַפְּסוּקָה [מִלְבָּד הַבְּרִית אֲשֶׁר־כָּרַת אִתָּם בְּחֶרֶב:], כי היה צריך לחלק אחרי 'משה'. הסברים?

אליהוא (הגיגים) וְלֹא־נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת. . . . שוב חלוקה משונה, כי ההמשך מחבר את 'ועינים לראות' 'ואזנים לשמע'. אם כן למה להפריד 'לב לדעת'?

משה אוסי הרהורים לחודש אלול

חודש אלול נתייחד להיות חודש הרחמים והסליחות, כי משה רבנו עלה למרום בפעם השלישית בר"ח אלול וירד עם הלוחות השניים לאחר 40 יום. יום ירידתו חל ב-י' בתשרי, ומכיוון שביום זה מחל הקב"ה על עוון העגל, נתקדש יום זה להיות יוה"כ – יום סליחה וכפרה. וכפי שתקעו בניי במדבר סיני בשופרות ב-40 יום אלה וביקשו מחילה וסליחה על עוון העגל, אף אנו, אשכנזים כספרדים, תוקעים בשופר מר"ח אלול כדי לעורר את הלבבות. וכבר באלול נפתחים השמים והמלך 'יורד' מכסאו אל השדה כדי שאנשי ממלכתו יוכלו לשטוח בקשותיהם ישירות וללא תיווך ("קראוהו בהיותו קרוב"); לקיים מה שנאמר: 'אלו"ל' – "אני לדודי ודודי לי".

האר"י הקדוש כתב: "ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך", ראשי תבות: אלו"ל; לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על חטאים שעשה בכל השנה, וגם רמז שגם על השגגות ("לא צדה") צריך לעשות תשובה בחודש הזה. ומצאנו עוד שני פסוקים הרומזים ל-אלו"ל: 1. "ומל' ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך" 2. "איש לרעהו ומתנות לאביונים". וידוע ש"תשובה (צו"ס=136), תפלה (קו"ל=136) וצדקה (ממו"ן=136) מעבירין את רוע הגזרה". ויוצא שהפס': "ומל' ה' יוגי רומז לתשובה, והפס': "אני לדודי" וגו' רומז לתפלה שהיא ירינת דודים, ו"איש לרעהו" וגו' רומז לצדקה.

דורשי רשומות מצאו כי ב"זאת יבא אהרן אל הקדש" – זאת עולה בגימטריא 408. כפולה של 136 ב-3. כידוע שמות חדשי השנה אינם עבריים במקורם ומוצאם מבלל; והגולים, שחזרו עם שיבת ציון ובנו את הבית השני, הביאו איתם את שמות החודשים. האנציקלופדיה המקראית מציינת כי מקור השם 'אלול' הוא בשפה האכדית ופירושו: טיהור וכפרה. סברה אחרת אומרת כי ELULU פירושה באכדית: תקופת האסיף, ויש הרואים בה מלה ארמית – אללתא וקשורה למלה העברית 'עוללות' פרי הנשאר אחרי הבציר או המסיק. ואם נקבץ את שלושת הפירושים נראה שחודש אלול ותחילת תקופת הסתו הם ימי האסיף ו'חישוב' מאזן היבול החקלאי, בד בבד עם עשיית 'חשבון' נפשי, רוחני; ועם שני ה'חישובים' נכנס האדם ב'דחילו ורחימו' אל השנה החדשה; מחד גיסא הוא מטהר את נפשו ומבקש מחילה וכפרה, ומאידך גיסא הוא מתפלל לגשם ברכה כדי לזכות ביבול מספק לקיץ הבא. האדם מזדהה עם עולם ההווה – הוא שב אל מקור נשמתו כפי שעושה ה-'שנה' השבה אל תחילתה – אל 'תשובת השנה'. "משנכנס אלול ועד יוה"כ, כשכותב אדם אגרת לחברו צריך לרמוז בו בתחילתו או בסופו שהוא מבקש עליו ומברכו שיזכה בימי הדין הבאים להיכתב ולהיחתם בספר חיים טובים". ואף אנו נעשה כן: 'ובספר חיים ברכה ושלוש ופרנסה טובה ניזכר וניכתב אנחנו עם כל עם ישראל', אכי"ר! **ונאחל שתהא שנת תשע"ה-עונג בה'.**

פֶּן לַחֲכָם וְיַחֲכֶם-עוֹד

אני מבקש מאוד ממי שיש לו הערות שלא ימנע מלשולחן אלי הכתובת למשלוח: elivahule@gmail.com
הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליוננו מופיע שם): <http://www.ladaat.info/asp/gilyonot/>

אִם אֶתָּה מִתְעַנֵּין
בְּהַבְטִים הַלְשׁוֹנִיִּים שֶׁל הַתּוֹרָה
(לְשׁוֹן הַמִּקְרָא, הַמִּשְׁנָה, הַתַּלְמוּד וכו')
אֶתָּה מוֹזְמֵן לַהֲרֹשֶׁם (בְּחֵם)
לְקַבֵּל דּוֹא"ל בְּעוֹשָׂאִים לְשׁוֹנִיִּים
בְּכַתִּיבָתִּי: maanelashon@gmail.com
☺ בּוֹא לַהַחֲכִים אֶת עֵצְמְךָ וְאֶת שִׁאֵר הַמַּכּוֹתֵיגִים ☺